

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU
Preddiplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

ILUSTRACIJA U LIKOVNOM IZRAZU
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
ZAVRŠNI RAD

Ivana Matovina

Mentor: Goran Kujundžić, doc.dr. art.

Predmet: Likovna kultura u integriranom kurikulumu

Matični broj studenta: 2706

Osijek, 2016.

Sadržaj:

SAŽETAK.....	2
1.UVOD	3
2. ILUSTRACIJA.....	4
3. DJEČJA ILUSTRACIJA.....	6
4. KNJIŽEVNI I LIKOVNI ASPEKTI ILUSTRACIJE	7
5. RAZVOJ DJEČJIH PSIHOFIZIČKIH FUNKCIJA KORIŠTENJEM ILUSTRACIJA	9
6. ILUSTRACIJA U LIKOVNOM IZRAZU DJECE.....	10
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	12
7.1 Cilj istraživanja.....	12
7.2 Hipoteze.....	12
7.3 Zadaci istraživanja.....	12
7.4 Varijable	13
7.5 Uzorak	13
7.6 Postupak istraživanja	13
7.7 Postupak provođenja	13
7.8 Sređivanje podataka	14
8. ANALIZA RADOVA	15
8.1 Likovni radovi djece mlađe predškolske dobi.....	16
8.2 Likovni radovi djece starije predškolske dobi.....	23
9. RASPRAVA.....	32
10. ZAKLJUČAK	34
11. LITERATURA	35
12.PRILOZI.....	36

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti u kojoj su mjeri djeca mlađe i starije predškolske dobi sposobna ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitanoog teksta. Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj predškolskoj odgojnoj skupini dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. Uzorak se sastojao od 43 djece u dobi od 3 do 7 godina (18 djece iz mlađe i 25 djece iz starije odgojne skupine) i nastao je s obzirom na dob. Nakon provedenih aktivnosti čitanja priče iz slikovnice i likovnog izraza djece, provedena je analiza likovnih radova. Analiza likovnih radova potvrdila je sposobnost djece da vizualiziraju i ilustriraju motive iz priče u skladu s postavljenim očekivanjima.

KLJUČNE RIJEČI: ilustracija, predškolska dob, priča, likovni izraz, slikovnica

SUMMARY

The aim of this study was to explore the extent to which younger and older preschoolers are able to illustrate the characters from the story based on reading comprehension. The study was conducted in younger and older preschool educational groups in kindergarten "Jabuka" in Osijek. The sample consisted of 43 children aged 3-7 years (18 children of younger preschool and 25 children of older preschool groups) and was developed according to age of children. After the reading activity and artistic expression of children, an analysis of artworks was conducted. Analysis of artworks confirmed the children ability to visualize and illustrate the motives from story according to the set expectations.

KEY WORDS: illustration, pre-school age, story, artistic expression, picture book

1.UVOD

Ilustracija predstavlja crtež koji dopunjuje ili ukrašava tekst te se često povezuje s dječjom književnošću -slikovnicama. U slikovnicama ilustracije čine jezično i likovno predstavljanje stvarnosti. Slikovnice imaju važnu ulogu u razvoju djeteta. Ilustracije u slikovnicama čine sredstvo nadopunjavanja i ukrašavanja napisanog teksta, razvijaju dječji estetski senzibilitet, pridonose razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva te potiču kreativnost. Ilustracije predstavljaju okvir za zamišljanje koji dijete predočuje kroz crtež. Tijekom promatranja ilustracija u slikovnicama, djeca koriste maštu te ilustracije postaju motivi njihovih likovnih djela.

Tijekom studiranja i rada s djecom, susrela sam s brojnim slikovnicama te promatrala kako ih djeca tumače. Iz tog razloga sam odabrala ovu temu kako bih istražila na koji način djeca likovno predočavaju motive iz slikovnica, bez utjecaja prije viđenih ilustracija.

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti u kojoj su mjeri djeca mlađe i starije predškolske skupine sposobna ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitane priče. Istraživanje je uključivalo čitanje priče, davanje zadataka slikanja na temelju priče te prikupljanje dječjih radova. Provedeno je u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. Kroz postavljene hipoteze nastojalo se ispitati daju li djeca prednost simboličnom ili perceptivnom prikazu motiva nakon pročitane priče, te u kojoj mjeri su prisutni motivi koji se spominju u priči u likovnim radovima. Na osnovu kvalitativne analize nastalih radova provjerile su se postavljene hipoteze.

Kroz rad je prikazan pojam ilustracije, njegovo korištenje u dječjoj književnosti, likovni aspekti ilustracije te razvoj psihofizičkih funkcija korištenjem ilustracija. U daljnjem tekstu su predstavljeni rezultati istraživanja.

2. ILUSTRACIJA

Ilustracija predstavlja vizualni medij čija je osnovna značajka prijenos specifične informacije. Osnovna funkcija ilustracije je bogaćenje književnog sadržaja te je kao dio umjetnosti srodna dizajnu.

Prve ilustracije javile su se u okviru spiljskog slikarstva i unutar papirusnih svitaka. Stari Grci i Rimljani pridavali su veliku važnost tehničkoj, ali i umjetničkoj ilustraciji. Umjetnička ilustracija obuhvaćala je srednjovjekovne iluminacije koje su najčešće bile religijskog karaktera. Za vrijeme dok su se knjige pisale ručno, tekstovi su se ukrašavali inicijalima, minijaturama i crtežima koji su ilustrirali sadržaj knjige. Crtana slova su bila bogato oslikana ornamentom ili prikazom svetaca ili likovima biljaka i životinja (Bodulić,1982.). Komercijalizacijom umjetnosti došlo je do česte uporabe ilustracija u književnosti. Razvojem tiska i tehnologija dolazi do kulturnog pomaka u odnosima između umjetnika i ilustratora koji se preklapaju te to dovodi do upotrebe ilustracije kao načina istraživanja vizualnog razmišljanja (Pompe,2014.). Razvojem tehnologije, ilustrator postaje pisac i dizajner književnih djela. „Ilustratorima ilustracije postaju razigrano, ali i sofisticirano razumijevanje odnosa između riječi i slika, oblika, zvukova i misli.“ (Pompe,2014.) Razvojem tiska ustanovljuju se tehnike umnažanja ilustracija te inovativne fotografske tehnike. Zamah fotografskih tehnika početkom 20.stoljeća doveo je do upotrebe crno-bijelih ilustracija, a kasnije i ilustracija u boji. Ilustratori su koristili boju u različitim tehnikama (tempera, akvarel, uljna tehnika) kako bi postigli toniranost. Umnožavanje ilustracije u boji dovelo je do uspješnosti u razvoju fotografije. S pojavom komercijalizacije, ilustracija je bila namijenjena širem krugu ljudi te je postala značajna u književnosti, posebice dječjoj književnosti. U dječjoj književnosti, ilustracije su u slikovnicama procvjetale razvojem tehnologije tiskanja, promjenom stavova odraslih o djetinjstvu te pojavom nove klase ilustratora. Ilustracije su do danas doživljavale promjene. Danas ilustracije naglašavaju individualnost i originalnost autora (Bodulić,1982.). Ilustracije su postale kvalitetne, umjetničke, estetski oblikovane i originalne. Korištenjem različitih likovnih elemenata, ilustracija je postala potpuno umjetničko djelo.

Postoje određene odlike kvalitetnog ilustratora. Uspješan ilustrator mora poznavati tehnike i vještine koje zaokupljaju dječje umove i zadržavaju njihovu pažnju te obogaćuju doživljaj čitanja. Pri izradi ilustracija nužno je poznavati priču, strukturu i formu priče te učinkovito raditi s dizajnerima i piscima kako bi se stvorio najbolji mogući rukopis

slikovnice. Za izradu ilustracija, mogu se upotrebljavati tradicionalne tehnike (autografija) ili moderne digitalne tehnike. Autor s kreativnošću stvara dizajn slikovnice koristeći vještine i tehnike iz likovnih disciplina. Ilustracija ima široku upotrebu u dokumentiranju, upućivanju i instrukciji, komentiranju i pričanju (Pompe,2014.). Njome se razvijaju stavovi, osjetila i intelektualni razvoj pojedinca te se naglašava prijem informacija. U ilustriranim sadržajima trebaju biti vidljivi imaginacija, invencija i originalnost ilustratora. Za uspješan prijenos poruka preko ilustracija treba imati publiku koja će razumijeti njeno značenje. Na taj način one u književnim djelima prenose poruke koje imaju veće značenje od samih napisanih riječi te dovode do vizualne stimulacije i drže strukturu naracije za mlade čitatelje.

3. DJEČJA ILUSTRACIJA

Ilustracija se kao dio umjetnosti i književnosti najčešće susreće u dječjoj književnosti, posebice slikovnicama u kojima prevladava nad tekstom ili ga u potpunosti zamjenjuje. Dječja ilustracija najčešće se povezuje sa slikovnicama, vrstom knjiga u kojima su slike i tekst neodvojivi i čine sinergiju (Martinović i Stričević,2011). Ilustracije u slikovnicama predstavljaju svojevrsan prijevod teksta koji djeca obrađuju. Hlevnjak (2000.) ističe kako je slikovnica zbir malenih slika koje nazivamo minijaturama, odnosno ilustracijama.

Dječja ilustracija potječe iz kasne polovice 16.stoljeća. Poznato je da su ilustracije bile isprva izrađivane tehnikama rezbarenja, a kasnije tehnikama otiskivanja. Ilustracije su isprva bile crno-bijele, a razvojem litografije ilustracijama je dodana boja (Male,2007.). Tek u 19.stoljeću dolazi do procvata ilustracije u dječjoj književnosti te se upotrebom ilustracija počinje isticati važnost literature. U dječjoj književnosti ilustracije su najznačajnije u okviru slikovnica.

Djeca kao najmlađi čitatelji književnih djela trebaju priče kako bi razvijala komunikacijske vještine i potencijal za izražavanje. Kroz ilustracije djeci se omogućava nesputana mašta, kreiranje slika i dočaravanje priče. Slikovnice na taj način postaju svestrana umjetnost koja napušta okvire papira, razbijajući granice vlastitog žanra i spajajući se s drugim oblicima umjetnosti. Crnković i Težak (2002.) nazivaju slikovnicu dječjom knjigom par excellence, prvom knjigom s kojom se dijete susreće. Slikovnice u današnje vrijeme uživaju status oblika kulture za ljude svih dobnih skupina, najviše djece. Razvojne mogućnosti djece oblikuju stilsku prikladnost ilustracija. Mnogi ilustratori izražavaju vlastite stavove o prikladnosti ilustracija za djecu, ali ne postoje konačna istraživanja koja mogu reći kakve su ilustracije najprikladnije ili najprivlačnije djeci. „Vrednovanje slikovnice prvenstveno je vrednovanje ilustracije, a to je isto što i vrednovanje svake druge likovne vrste.“ (Hlevnjak, 2000.)

4. KNJIŽEVNI I LIKOVNI ASPEKTI ILUSTRACIJE

„Rad sa slikovnicama i njihovim ilustracijama iznimno je vrijedan aspekt ne samo književnog i likovnog odgoja, nego i odgoja u smislu vizualne komunikacije složenih značenja.“ (Bodulić,1982.). Na taj način odgoj se temelji na umjetnosti, poticanju kreativnosti te razvoju osobnosti djeteta. Kao dio književnosti, ilustracija nadopunjuje tekst priče te kao dio umjetnosti prenosi vizualne informacije.

Iako se ilustracije najčešće pojavljuju u slikovnicama , one su prisutne i u ilustriranim knjigama te je nužno razlikovati ta dva pojma. Ilustrirana knjiga i slikovnica se znatno razlikuju prema funkciji ilustracija. U ilustriranim knjigama prevladava tekst koji ilustracije ilustriraju, dok u slikovnicama ilustracije predstavljaju izvor informacija (Pompe,2014.). Pri izradi slikovnica nužno je dobro prosuditi tekst i ilustraciju na odgovarajući način. U slikovnicama cjelinu čine elementi verbalnog -tekst i elementi vizualnog -ilustracije. „Riječi u slikovnicama čine linearne kompleksne konvencionalne znakove s funkcijom opisivanja i pripovijedanja.“ (Pompe,2014.) Linearnost i nelinearnost su pojmovi koji odlikuju slikovnice. Linearnost teksta odnosi se na način čitanja s lijeve na desnu stranu, dok se nelinearnost odnosi na mogućnosti za dekodiranje i razumijevanje slikovnice. Kao dio književnosti, poseban naglasak u slikovnicama je u odabiru izgleda teksta. U slikovnicama se tekst recipročno veže uz ilustracije. Riječi se tako mogu nalaziti na različitim položajima, smjerovima te s odgovarajućom količinom teksta. Pompe (2014.) naglašava kako se tekst i ilustracija vežu elementima simetričnosti, dopunjavanja i suprotnosti. Simetričnost označava istovjetnost ilustracije i teksta, dok se praznine u tekstu nadopunjuju ilustracijama. Suprotnost kao element odnosa između ilustracije i teksta označava mogućnosti različitog čitanja i razumijevanja slikovnice.

„Ilustracije u slikovnicama čine nelinearne kompleksne slikovne znakove s funkcijom predstavljanja.“ (Pompe,2014.). U likovnom odgoju , ilustracija je prisutna kroz likovni izraz korištenjem raznih likovnih tehnika, najčešće crtačkih, kojima se predočuje tekst iz područja dječje književnosti. Danas se slikovnice prosuđuju na temelju hermeneutike, što znači da analiza slikovnice počinje od općeg prema pojedinačnom te se vraća na opće (Pompe,2014.). Pri prosudbi ilustracija treba poznavati njihov jezik, točnije elemente poput boje, crta, oblika, površina. Danas je u ilustracijama naglasak na estetici i multimodalnosti koja se odnosi na postojanje različitih tipova interakcije slike i teksta (Pompe,2014.). Kroz ilustracije ilustrator komunicira s čitateljem otkrivajući mu radnju djela. Ilustracije u slikovnicama uz riječi

pripovijedaju i dodatno proširuju priču. Kvalitetna ilustracija tako obogaćuje i djelo i čitatelja. Ilustracije u slikovnicama treba vrednovati kao sredstvo koje potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku te pridonosi razvoju dječjeg stvaralaštva (Balić-Šimrak i Narančić-Kovač,2011.). Da bi taj doprinos donio pomak kvalitetnom smislu, nužna je jednostavnost ilustracija, osobito za djecu mlađe dobi. Ilustracija u slikovnicama služi kao sredstvo prikaza prostora, vremena ili psihološke karakterizacije likova. Likovni elementi koji se najčešće pojavljuju u obliku ilustracija su boja, crta, oblik, površina, struktura i kompozicija. Važno je da su ilustracije u slikovnicama umjetnički ugodne, harmonične i ritmične te s jednostavnom kompozicijom koja vodi dijete kroz radnju te mu omogućuje vizualno istraživanje (Balić-Šimrak i Narančić-Kovač,2011.). Kvalitetu ilustracije određuje odnos između sadržaja forme te likovni izraz ilustratora. Kada su u pitanju dječje ilustracije, preporučljivo je da budu ilustrativne, da obogaćuju doživljaj priče te potiču imaginaciju. Djeca nisu u stanju uočiti sve elemente, ali osjećaj za boju im je urođen, boja ih privlači, svojim skladom i intenzitetom. Uočeno je da su ilustracije svijetlih i primarnih boja efektivnije kod djece mlađe predškolske dobi. Količina ilustracija u slikovnicama ovisi o dobi djece kojoj je namijenjena. S porastom dobi djeteta, količina ilustracija prisutnih u slikovnicama smanjuje se u korist teksta. Prikladnost i uporaba te razumijevanje ilustracija iz slikovnica ovisi o razvojnim mogućnostima djeteta koje ih promatra.

Ilustracije u slikovnicama se mogu razlikovati i prema stilovima izrade:

- apstraktni stil (odlikuje se jednostavnošću u kojoj se ističu elementi poput forme i boje)
- ekspresionistički stil (bojama se naglašavaju emocije)
- stil stripa (označava nedostatak detaljnog određenja fabule i dinamičnost radnje)
- impresionistički stil (naglašava trenutke priče s naglaskom na svjetlosne efekte)
- folklorni stil (nadovezuje se na tradiciju u smislu sadržaja i tehnike izrade)
- naivni stil (odlikuje se dvodimenzionalnošću i plošnim slikarskim pristupom)
- nadrealistički stil (fiktivni i imaginarni detalji)
- romantičarski stil (ukrašavanje prizora radnje)

(Balić-Šimrak i Narančić-Kovač,2011.)

5. RAZVOJ DJEČJIH PSIHOFIZIČKIH FUNKCIJA KORIŠTENJEM ILUSTRACIJA

Djeci rane i predškolske dobi likovni prikaz ilustracije slikovnica predstavlja izazov, posebice kada koriste vlastitu imaginaciju. Likovni izraz postaje specifičan način izražavanja kojim se očituje dječji likovni senzibilitet (Bodulić,1982.).

Crtanjem se razvija dječja aktivnost te dječje psihofizičke funkcije. U dječjim likovnim aktivnostima naglasak se stavlja na igru materijalima i likovnim tehnikama. Kod djece se pritom razvija usmjerena pažnja, motorička aktivnost, stvaralačka mašta, motivacija, pamćenje, promatranje te emocije i mišljenje (Bodulić,1982.). Likovnim izrazom ilustracije nakon pročitane priče djeca trajno usvajaju znanje, pojam lijepoga te sistematiziranje predodžbe odslušane priče. Pri slušanju priče iz slikovnica djeca aktiviraju svoja osjetila te ih istovremeno razvijaju. Naglasak se stavlja na aktiviranje imaginacije slikovnog pamćenja i predodžbe te usvajanju likovno- estetskih vrijednosti (Bodulić,1982.). Likovnim izrazom djece se na taj način stvara spontani i stvaralački likovni samoizraz koji postaje odraz motoričke, misaone i voljne dinamičnosti. Nakon pročitane priče bez prikazanih vidljivih ilustracija slikovnice dolazi do vizualno-konstruktivnog oblikovanja u kojem prevladavaju imaginativno-ekspresivni likovni izrazi na osnovi mašte (Bodulić,1982.). Pri crtanju kod djece je prisutna usmjerena pažnja kao hotimična aktivnost. Tijekom crtanja se kod djece razvijaju motoričke aktivnosti kroz koje se razvija sitna muskulatura ruke. U ranoj i predškolskoj dobi skromnije je vizualno iskustvo djece te njihovo sjećanje i mašta te zbog toga u razvoju dominira motorika. Dijete se na osnovu vlastitog mišljenja oslanja na pamćenje te formira vizije koje oblikuje u likovnom izrazu kao odraz stvaralačke mašte. Iako je naglasak na mašti, dijete treba aktivirati i svoja osjetila, pamćenje, emocije i motoriku kako bi se što bolje likovno izrazilo. Ako želimo kod djece poticati maštu, nužno je davati djeci motive kojima je moguće aktivirati maštu. Za likovno izražavanje na temelju mašte bitno je naći neobične, nesvakidašnje motive koji pobuđuju asocijacije i povezuju bića, stvari ili pojave u vizije koje dijete povezuje s realnim karakteristikama. Odgajatelj ponekad može pogriješiti pri izboru motiva za razvoj mašte te je nužno dodatno poticati i aktivirati imaginaciju kod djece.

6. ILUSTRACIJA U LIKOVNOM IZRAZU DJECE

Motivi koji se pojavljuju u slikovnicama djeci predstavljaju okvir za njihovo likovno izražavanje. Kao dio književnosti, ilustracije u slikovnicama najčešće prikazuju motive životinjskog svijeta. Ovisno o dobi, djeca prikazuju motive životinja na simboličan ili perceptivan način likovnog izraza.

Djeca u likovnim radovima najčešće prikazuju domaće životinje i to četveronožne, a ptice i kukci se pojavljuju u manjoj mjeri. Djeca počinju crtati životinje kada su usvojila formu crtanja čovjeka. Životinje su često prikazane u horizontalnom položaju s naglaskom na detalje poput repa i dlake životinja. Kada djeca usvoje formu crtanja životinja, oni ju koriste kako bi prezentirali različite životinje naglašavajući njihove osobine i karakteristike detaljima (Belamarić,1986.). U crtežima su u prikazima životinja najzastupljeniji kružni oblici i linije koji predstavljaju obrise životinja. Kod djece u dobi od druge do treće godine, tijekom faze šaranja, životinje su prikazane pomoću primarnih simbola. Primarni simboli označavaju linije koje dijete povlači po papiru. Linijama dijete predočava vlastiti doživljaj životinja. U crtežima su često prepoznatljive kružne i treperave linije kojima dijete opisuje svojstva životinja, primjerice let ptica. U početku linije koje dijete povlači podjednako predstavljaju ljude i životinje. Na crtežima se pojavljuje svojstvo spontanog komponiranja. Dijete shvaća odnose životinja te ih linijama likovno predočava. Odnosi kretanja životinja prikazani su poput točki i linija koje djeca ubrajaju u prostor i koje čine pomake. Iako odraslima nisu razumljivi dječji radovi, oni postaju svjesni i stvaraju naviku jednostranog opažanja. Kroz interakciju s djecom, odrasli mogu spoznati značenje dječjih radova. Djeca u vlastitim likovnim radovima, u prividnom neredu uočavaju smisao i red linija na papiru. Kako se to otkriće odnosa razvija, djeca počinju kontrolirati pokrete i ponavljati linije koje im pružaju zadovoljstvo (Belamarić,1986.). Kružni uzorci i geometrijski oblici se počinju pojavljivati s razvojem dječjih perceptivnih i motoričkih sposobnosti. Koristeći uzorke i geometrijske oblike, dijete ne crta životinje kako one izgledaju, već njihov trenutni privid. Glavna vrijednost i cilj likovnog izražavanja dovodi do imitiranja predloženih shema životinja od strane odraslih. Kada dijete crta živa bića, ono zapravo polazi od njihova simbolična prikaza. Simboli omogućuju djetetu opažanje odnosa i događanja u grupi. Kada prikazuje životinje, dijete polazi od simbola za najkarakterističniju osobinu određene životinje, primjerice bodlji ježa. Kod djece u fazi izražavanja složenim simbolima, dolazi do prikaza složenih simbola, odnosno dijelova tijela ljudi i životinja. Djeca u dobi od četvarte do pete godine

eksperimentiraju s različitim načinima prikaza ljudi i životinja. Ponekad stvaraju figure koje su jedinstvene za ono što likovno prikazuju. U toj dobi djeca najčešće shematski prikazuju životinje te često izjednačavaju prikaz životinja s prikazom čovjeka. Na taj način dolazi do antropomorfizacije pri prikazu životinja. Funkcija prikaza oblika postaje važnija od stvarnog izgleda životinja. Često se prikazi ljudi i životinja razlikuju samo u korištenju detalja. Tako dijete primjerice crta mačku poput tijela čovjeka, ali crtež upotpunjuje gustim linijama koje predočavaju dlake životinja. „Djeca neopterećena shemama i sugestijama sposobna su da dožive i izraze svojevrsni primarni dojam“ (Belamarić,1986.). Djeca u svojim likovnim radovima daju sažeto viđenje svojstvenosti životinja. U kasnijim prikazima, djeca prikazuju životinje koristeći složene simbole. Tako su iste životinje različito prikazane, u različitim odnosima i obilježjima. Prikaz životinja se počinje odmicati od sličnosti s prikazom čovjeka. Životinje su prikazane pomoću više linija i oblika te se naglasak stavlja na detalje što odaje vizionarski svijet djeteta. Simboli u prikazu životinja postaju individualizirani kao rezultat dječje koncepcije i razumijevanja životinjskog svijeta. Likovne sposobnosti djece, odnosno sposobnosti opažanja razvijaju se i granaju u više smjerova - u opažanje dijelova cjeline, opažanje bitnih osobina neke životinje te sposobnost izražavanja primarnog dojma. Prijelazi kroz faze likovnog razvoja nisu jasno odijeljeni. Tako djeca u dobi od pet i šest godina i starija djeca otkrivaju nova viđenja, ali ne zaboravljaju prethodna iskustva. Crteži postaju detaljniji i imaju karakteristike realističnih životinja. Zbog vlastite pobude ili na tuđi poticaj djeca s većim razumijevanjem promatraju i likovno predočavaju životinje. S obzirom na crteže djece mlađe kronološke dobi, uočljiva su određenija i čvršće oblikovana tijela životinja. Dijete promatra životinju iz različitih perspektiva i nastoji ju tako likovno prikazati. Kretanje životinja se opisuje kružnim nepravilnim linijama te je u nekim crtežima još vidljiva upotreba shematskih prikaza životinja. Zbog uočavanja različitih dijelova oblika, dolazi do povezivanja i sastavljanja odnosno konstrukcije tih oblika. Životinje su tako oblikovane u vidu složenih simbola, ali i prema vizualnom doživljaju te osobinama životinja. Iako u crtežima ništa nije doslovno preneseno iz stvarnosti, u oblicima i njihovom sklopu postoji smisao životinja. Djeca u crtežima prikazuju životinje u proporcijama koje se razlikuju od proporcija u stvarnosti. U crtežima je veliki naglasak na detaljima. Djeca upotpunjavaju crteže detaljima iz vlastitog iskustva s životinjama ili prema općem znanju o njima. Izražavanje dojma postaje određenije u toj dobi te se javlja kao ravnoteža interesu za detalje i preciznost. Djeca prikazuju životinje subjektivno i s interesom te kroz crteže pokazuju svoje viđenje i znanje o životinjskom svijetu.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

7.1 Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati u kojoj su mjeri djeca mlađe i starije vrtićke skupine sposobna ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitano^g teksta.

7.2 Hipoteze

H-1 Kod djece starijeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na perceptivan prikaz likova iz priče.

H-2 Kod djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče.

H-3 Djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče.

H-4 Djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče.

7.3 Zadaci istraživanja

Utvrđiti da li će likovni izraz djece starijeg predškolskog uzrasta nakon odslušane priče biti usmjeren na perceptivan prikaz likova iz priče. (H-1)

Utvrđiti da li će od djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, biti usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče. (H-2)

Utvrđiti hoće li djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost dati glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. (H-3)

Utvrđiti da li će djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče. (H-4)

7.4 Varijable

Zavisna: dob djeteta

Nezavisna: spol djeteta, likovna tehnika

7.5 Uzorak

Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. Uzorak se sastojao od 43 djece u dobi od 3 do 7 godina (18 djece iz mlađe i 25 djece iz starije odgojne skupine).

7.6 Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u jednom danu u mlađoj i starijoj predškolskoj skupini.

7.7 Postupak provođenja

Ravnateljici Centra za predškolski odgoj Osijek predala sam zamolbu za praćenje istraživanja. Nakon što sam dobila suglasnost ravnateljice, kontaktirala sam voditeljicu dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. S vrtićem „Jabuka“ dogovorila sam provođenje istraživanja. Odgojiteljice u čijoj ću skupini provoditi istraživanje, upoznala sam s ciljem istraživanja. Obavijestila sam roditelje o provođenju svoga istraživanja, upoznala ih s Etičkim kodeksom i zamolila ih za pismeni pristanak kojim mi daju dopuštenje da provodim istraživanje s njihovom djecom. Kada sam prikupila dozvole roditelja, upoznala sam djecu s aktivnostima koje sam planirala provesti. Prije samog provođenja istraživanja, obavijestila

sam djecu da ne moraju sudjelovati ako ne žele i da u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja. Istraživanje sam provela u dvjema skupinama, mlađoj i starijoj predškolskoj skupini. U tim skupinama sam djeci pročitala priču „Grubzon“, bez pokazivanja ilustracija u slikovnici. Nakon čitanja, razgovarala sam s djecom o radnji priče. Djeci sam dala zadatak da tehnikom pastela nacrtaju što su čuli u priči. Zadatak je uključivao crtanje motiva priče bez utjecaja viđenih ilustracija. Kada su djeca završila s crtežima, prikupila sam radove i analizirala ih prema postavljenim hipotezama.

7.8 Sređivanje podataka

Utvrđiti broj prikupljenih radova, razvrstati ih prema dobi djece. Pristupiti analizi dječjih likovnih radova u odnosu na postavljene zadatke i hipoteze.

8. ANALIZA RADOVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati u kojoj su mjeri djeca mlađe i starije vrtičke skupine sposobna ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitanoog teksta. Istraživanje je uključivalo čitanje priče, davanje zadataka slikanja na temelju priče te prikupljanje dječjih radova. Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. U istraživanju sam djeci pročitala priču „Grubzon“ te su nakon pročitane priče djeca crtala motive iz priče prema vlastitom izboru. Uzorak se sastojao od 43 djece u dobi od 3 do 7 godina (18 djece iz mlađe i 25 djece iz starije odgojne skupine) i nastao je s obzirom na dob. U istraživanju su sudjelovala sva djeca.

Prikupila sam četrdeset i tri rada, od kojih sam za analizu odabrala jedanaest radova djece mlađe odgojne skupine te petnaest radova djece starije odgojne skupine. Odabrala sam radove za koje smatram da najbolje potvrđuju odnosno negiraju postavljene hipoteze istraživanja.

U radovima sam analizirala djetetov pristup simboličnom i perceptivnom prikazu motiva nakon pročitane priče.

8.1 Likovni radovi djece mlađe predškolske dobi

Slika 1. Kiara (3,5 god.)

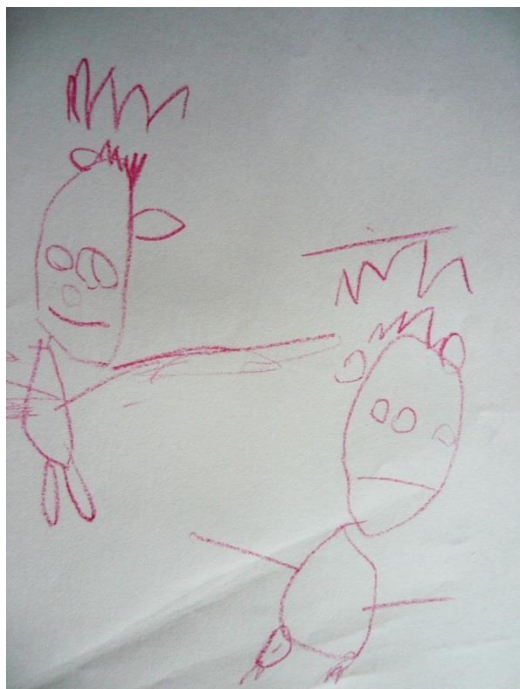
Na slici 1. se jasno vidi prikaz likova miša i glavnog lika Grubzona. Glavni lik Grubzon je u crtežu prikazan kao čovjek, iako je u priči opisan kao čudovište. U crtežu se potvrđuje hipoteza H-2 s obzirom da su likovi iz priče simbolički prikazani. U radu je vidljiva emocionalna proporcija jer je lik Grubzona veći u odnosu na lik miša. Crtež je upotpunjen motivima okruženja iz priče (motivi stabla i neba) čime se djelomično potvrđuje hipoteza H-4 s obzirom da se radi o djetetu mlađe skupine. U radu je djelomično potvrđena hipoteza H-3 jer je osim glavnog lika Grubzona u radu prikazan sporedni lik, miš.

Slika 2. Matej (3,7 god)

Na slici 2. je simbolički prikazan glavni lik Grubzon čime se potvrđuju hipoteze H-2 i H-3- djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim

likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. U radu je motiv Grubzona prikazan korištenjem geometrijskih likova s vidljivim naznakama dijelova tijela; nos i oči. U radu su prisutne crna i zelena boja koje se u priči ne spominju u opisima glavnog lika Grubzona. S obzirom na način crtanja, vidljivo je kako je dijete u fazi šaranja s naznakama simboličkog prikaza.

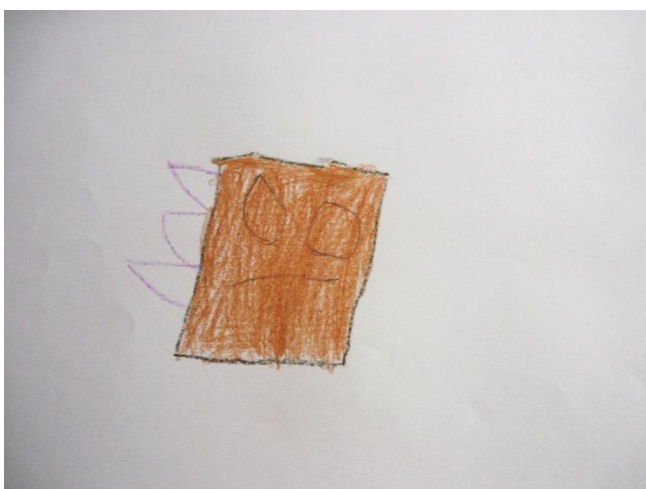
Slika 3. Korina (3,4 god)

Na slici 3. prikazani su likovi miša i Grubzona. Likovi su u radu prikazani kao ljudi te se može ustvrditi da je dijete u fazi shema jer su oba lika naslikana na sličan način. Time se ujedno potvrđuje hipoteza H-2 - kod djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče. S obzirom da su u radu prikazani likovi Grubzona i miša, glavnog i sporednog lika, djelomično se potvrđuje hipoteza H-3. S obzirom da su likovi miša i Grubzona jednake veličine, prema principu emocionalne proporcije, oba lika imaju jednaku važnost, bez obzira na opis njihovih veličina u priči.

Slika 4. Šimun (3,5 god)

Na slici 4. je simbolički prikazan glavni lik Grubzon iz priče čime se potvrđuju hipoteza H-2 i H-3. Glavni lik Grubzon opisan je kao čudovište sa ljubičastim trnjem na leđima koje hoda šumom te je dijete zbog toga upotpunilo svoj rad ljubičastom i zelenom bojom koje su prisutne u priči. Iako je rad teže razumljiv, postoje naznake crteža glavnog lika Grubzona. S obzirom na likovni izraz, može se zaključiti kako je dijete u fazi šaranja.

Slika 5. Karla (3,9 god)

Na slici 5. prikazan je glavni lik Grubzon iz priče , čime se potvrđuje hipoteza H-3- djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. Isto tako, vidljiv je simbolički prikaz Grubzona korištenjem geometrijskih oblika što potvrđuje hipotezu H-2. Na crtežu su prepoznatljivi motivi Grubzonovog ljubičastog trnja na leđima koji se spominju u priči.

Slika 6. Marlena (3,6 god)

Na slici 6. je simboličan prikaz kandži glavnog lika Grubzona iz priče čime se potvrđuju hipoteze H-2 i H-3. Šarene linije na crtežu predstavljaju Grubzonove kandže, bez ikakvog drugog prikaza izgleda, što je ujedno i jedini crtež s naglaskom detalja u odnosu na cjelinu.

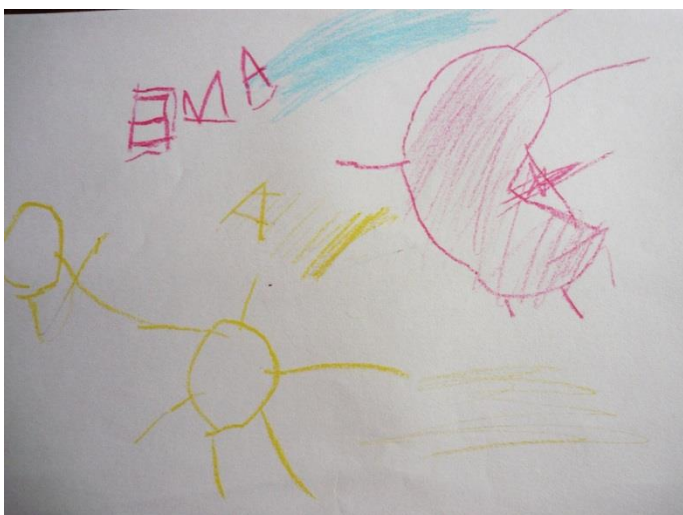
Slika 7. Filip (3,7 god)

Na slici 7. simbolički su prikazani likovi iz priče čime se potvrđuje hipoteza H-2- kod djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče. U ovom radu se djelomično potvrđuje hipoteza H-3 jer su na crtežu prikazani glavni lik Grubzon i sporedni likovi - miš, lisica i zmija. Također je u ovom radu vidljivo kako je dijete u fazi šaranja jer crtež nije u potpunosti prepoznatljiv. No, u donjem desnom kutu rada prikazan je motiv lica.

Slika 8. Helena (4 god)

Na slici 8. je simbolički prikazan glavni lik Grubzon iz priče. Lik Grubzona je nacrtan u obliku „punoglavca“ što je karakteristično za ovu dob djece.. Lik Grubzona se nalazi u prvom planu kao najvažniji motiv priče i u radu dominira plava boja. U ovom radu potvrđene su hipoteze H-2- kod djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče i hipoteza H-3- djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče.

Slika 9. Ema (3,5 god)

Na slici 9. je simbolički prikazan glavni lik Grubzona čime se potvrđuju hipoteze H-2- od djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren a na simbolički prikaz likova iz priče i H-3- djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u

likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. Crtež je upotpunjen motivima sunca i neba čime se potvrđuje hipoteza H-4.. Na crtežu glavnog lika vidljivi su detalji koji se spominju u priči-kandže.

Slika 10. Filip (4,3 god)

Na slici 10. su simbolički prikazani likovi iz priče čime se potvrđuje hipoteza H-2. S obzirom da se na crtežu nalaze i sporedni likovi zmijske, djelomično se potvrđuje hipoteza H-3- djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. Na crtežu su prisutne naznake lika zmijske prikazane kao vijugave linije te geometrijski oblici kao prikaz Grubzonovih zubi.

Slika 11. Dora (4 god)

Na slici 11. su simbolično prikazani likovi iz priče čime se potvrđuje hipoteza H-2, ali djelomično potvrđuje hipoteza H-3 s obzirom da se uz glavnog lika pojavljuju i sporedni likovi zmije i miša. U radu se pojavljuju linije i krugovi koji simboliziraju likove zmije i miša. Prema načinu likovnog izraza može se zaključiti kako je dijete u fazi šaranja. U radu dominira ljubičasta boja koja se ne spominje u opisima motiva u priči.

8.2 Likovni radovi djece starije predškolske dobi

Slika 12. Leon (6,5 god)

Na slici 12. su perceptivno prikazani likovi Grubzona i zmije čime se potvrđuje hipoteza H-1, ali djelomično potvrđuje hipoteza H-3 s obzirom da se uz glavnog lika Grubzona prikazuje sporedan lik zmije. Dječak je crtež Grubzona upotpunio motivom mača. Iako se u priči opisuje kao čudovište, dječak je nacrtao Grubzona kao čovjeka. Vidljiva je emocionalna proporcija s obzirom da je lik Grubzona veći u odnosu na zmiju. Potvrđuje se i hipoteza H-4 jer je crtež nadograđen motivima okruženja iz priče- šumom i travom.

Slika 13. Filip (7 god)

Na slici 13. je perceptivno prikazan glavni lik Grubzona čime se potvrđuju hipoteze H-1- od djece starijeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na

perceptivan prikaz likova iz priče i hipoteza H-3- Djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. Glavni lik je upotpunjen detaljima koji se spominju u priči (široki nožni prsti, kandže, ljubičasto trnje na leđima), ali i motivima koji nisu vezani uz priču (mač i pištolj). Površina na kojoj je crtež je u potpunosti iskorištena te je lik Grubzona u prvom planu. Hipoteza H-4 se u ovom radu negira s obzirom da nema likovnog prikaza okruženja koje se spominje u priči.

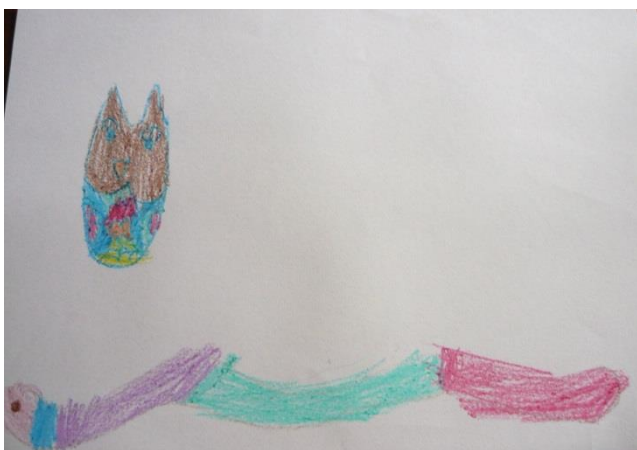
Slika 14. Maja (6 god)

Na slici 14. su perceptivno prikazani sporedni likovi iz priče- zmija i sova ,čime se potvrđuje hipoteza H-1, ali negira hipoteza H-3 s obzirom da na crtežu nije prikazan glavni lik Grubzon. Crtež sove obojan je sličnim nijansama boje zbog čega je teže prepoznatljiv. Crtež zmije ispunjen je ružičastom i smeđom bojom koje se ne spominju u opisu motiva u priči. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 15. Šimun (7 god)

Na slici 15. je perceptivno prikazan glavni lik Grubzon čime se potvrđuju hipoteze H-1 i H-3. Detalji koji se spominju u priči, pojavljuju se i na crtežu- kandže, veliki zubi i oči, široki nožni prsti. Crtež je nadopunjen motivima okruženja koje se spominje u priči (šuma) te se time potvrđuje hipoteza H-4- djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče.

Slika 16. Karla (6 god)

Na slici 16. su perceptivno prikazani likovi sove i zmije iz priče čime se potvrđuje hipoteza H-1, ali negira hipoteza H-3 jer su na crtežu prikazani samo sporedni likovi. Vidljiva je emocionalna proporcija jer je crtež zmije veći u odnosu na sovu. Zbog korištenih boja teža je prepoznatljivost crteža. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 17. Franco (6 god)

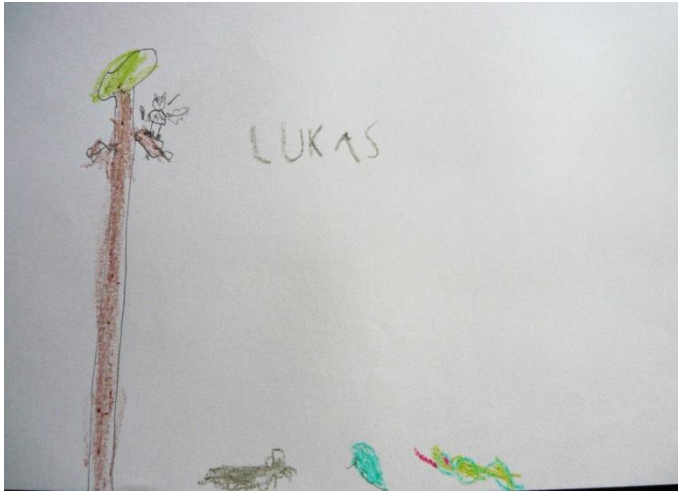
Na slici 17. je perceptivno prikazan lik zmije čime se potvrđuje hipoteza H-1- kod djece starijeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na perceptivan prikaz likova iz priče. Na crtežu je prisutan prikaz zmije kao sporednog lika te se negira hipoteza H-3. U radu se potvrđuje hipoteza 4- djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče ,jer je dječak nacrtao šumu kao motiv.

Slika 18. Ivano (7 god)

Na slici 18. su perceptivno prikazani sporedni likovi zmije, miša i sove iz priče čime se potvrđuje hipoteza H-1, ali negira hipoteza H-3 s obzirom da u radu nije prikazan motiv glavnog lika Grubzona. Motivom drveta na kojem se nalazi sova potvrđuje se hipoteza H-4- Djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi

okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče.. Površina crteža nije u potpunosti iskorištena te daje dojam praznine i nedovršenosti.

Slika 19. Lukas (7 god)

Na slici 19. su perceptivno prikazani likovi sove, miša i zmije čime se potvrđuje hipoteza H-1. S obzirom da su prikazani likovi na crtežu sporedni, negira se hipoteza H-3. Motivi su male veličine u odnosu na format papira te su zbog toga teže prepoznatljivi. Dječak je nadopunio crtež motivom drveta što potvrđuje hipotezu H-4- djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče.

Slika 20. Hana (7 god)

Na slici 20. su perceptivno prikazani likovi miša i zmije iz priče što potvrđuje hipotezu H-1. Na crtežu se pojavljuju sporedni likovi zmije i miša što negira hipotezu H-3-djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost daju glavnim likovima u

odnosu na sporedne likove pročitane priče. U radu je vidljiva emocionalna proporcija jer je crtež zmije veći u odnosu na crtež miša. Djevojčica je crtež upotpunila bojom te je crtež miša ukasila detaljima-odjećom koji se ne spominju u priči. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 21. Eva (5,5 god)

Na slici 21. je perceptivno prikazan sporedni lik zmije što potvrđuje hipotezu H-1, ali negira hipotezu H-3 jer se u radu pojavljuje samo sporedan lik. Crtež zmije je ukrašen bojama, ali ne sadrži dodatne detalje te zbog toga ostavlja dojam nedovršenosti. Djevojčica je bojom ukasila crtež zmije, iako se u priči ne opisuje izgleda same zmije. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 22. Dominik (5,5 god)

Na slici 22. su perceptivno prikazani sporedni likovi zmije i miša čime se potvrđuje hipoteza H-1, ali negira hipoteza H-3. Motiv zmije je često korišten zbog jednostavnosti crtanja.

Dječak je bojom ukrasio crtež zmijske i miša, iako se u priči ne opisuje njihov izgled. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 23. Adri (6,5 god)

Na slici 23. su perceptivno prikazani svi sporedni likovi iz priče -lisica, zmija, sova i miš što potvrđuje hipotezu H-1. S obzirom da se na crtežu ne pojavljuje glavni lik Grubzona, negira se hipoteza H-3. Crteži životinja iz priče su manje veličine u odnosu na format papira što odaje dojam praznine. Crtež daje perceptivan prikaz sporednih likova iz priče. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 24. Ena (6 god)

Na slici 24. su perceptivno prikazani sporedni likovi zmiije i miša čime se potvrđuje hipoteza H-1 ,ali negira hipoteza H-3 s obzirom da nije prikazan glavni lik Grubzon.U radu je vidljiva emocionalna proporcija jer je crtež zmiije veći u odnosu na crtež miša. Iako se u priči ne opisuje izgled sporednih likova zmiije i miša,djevojčica ih je dodatno naglasila detaljima.Motiv tijela zmiije upotpunjen je smeđim linijama dok je motiv miša naglašen plavom bojom. Hipoteza H-4 se negira jer nema prikaza okruženja iz priče.

Slika 25.Domagoj (6 god)

Na slici 25. je perceptivno prikazan lik zmiije čime se potvrđuje hipoteza H-1. Na crtežu je pristutan prikaz zmiije kao sporednog lika te se negira hipoteza H-3 s obzirom da nije prikazan glavni lik Grubzon.. U radu se potvrđuje hipoteza H-4- djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu će nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče , jer je dječak nacrtao stablo s jabukama,travu i sunce kao motiv.

Slika 26. Luka (5,5 god)

Na slici 26. je perceptivno prikazan lik zmije čime se potvrđuje hipoteza H-1- kod djece starijeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušane priče, bit će usmjeren na perceptivan prikaz likova iz priče. Na crtežu je prisutan prikaz zmije kao sporednog lika te se negira hipoteza H-3 jer nije prikazan glavni lik Grubzon. U radu se potvrđuje hipoteza H-4 jer je dječak crtež upotpunio motivima stabla i grmlja.

9. RASPRAVA

Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini dječjeg vrtića „Jabuka“ u Osijeku. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati u kojoj su mjeri djeca mlađe i starije vrtićke skupine sposobna ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitanoog teksta.

Hipoteza H-1 tvrdi da će kod djece starijeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušanane priče biti usmjeren na perceptivan prikaz likova iz priče. Hipoteza je potvrđena u svim radovima djece starijeg predškolskog uzrasta, a to su slike br. 12-26. Djeca su u svojim radovima perceptivno likovno prikazivala glavne (Grubzon) ili sporedne likove (lisica, miš, sova, zmija) koji se spominju u priči. U likovnim radovima su prikazane karakteristike likova i detalji poput kandži i trnja koji se spominju u priči što je najbolje vidljivo na slikama br.12, 13 i 15. Crteži na slikama br.12 i 13 upotpunjeni su detaljima mača i pištolja glavnog lika što se ne pojavljuje u samoj priči. Hipoteza je potvrđena u svim radovima što je u skladu s likovnim izrazom djece te dobi.

Hipoteza H-2 tvrdi da će kod djece mlađeg predškolskog uzrasta, likovni izraz nakon odslušanane priče biti usmjeren na simbolički prikaz likova iz priče. Hipoteza je potvrđena u svim radovima djece mlađeg predškolskog uzrasta. Na slikama br.1-11 vidljiv je simbolički prikaz glavnih i sporednih likova iz priče. Crteži na slici br.1 i 3 naznaka su početnog perceptivnog izraza s obzirom da su djeca u fazi shematskog crtanja za razliku od ostale djece iz iste skupine koja su još u fazi šaranja. Djeca su povlačenjem linija likovno predočila likove koji se spominju u priči. Kako se radi o djeci mlađeg predškolskog uzrasta čiji su radovi teže razumljivi, o tome što su nacrtali sam saznala kroz razgovor s njima. Hipoteza potvrđuje likovni izraz djece sukladan njihovoj dobi.

Hipoteza H-3 tvrdi da će djeca starijeg i mlađeg predškolskog uzrasta u likovnom izražavanju prednost dati glavnim likovima u odnosu na sporedne likove pročitane priče. Hipoteza se odnosi na stariju i mlađu predškolsku skupinu za razliku od prethodnih hipoteza H-1 i H-2 koje se odnose na pojedinačne skupine. U nekim likovnim radovima uz glavnog lika pojavljuju se sporedni likovi čime se hipoteza djelomično potvrđuje na slikama br.1,3,7,10,11 i 12. U radovima u kojima je prikazan samo glavni lik potvrđuje se hipoteza i to na slikama br. 2,4,5,6,8,9,13 i 15. Nekoliko crteža na slikama br.14, 16, 17, 18, 19, 20, 21,22,23,24,25 i 26 negiraju hipotezu jer nema naznaka glavnog lika već samo sporednih likova iz priče. Na crtežima djece starijeg predškolskog uzrasta vidljivo je kopiranje i

preslikavanje motiva jedni od drugih poput motiva zmije koji pojavljuje na slikama 17,21,22,24,25 i 26. Pretpostavka je da su djeca više crtala motiv zmije zbog njegove jednostavnosti. Primjećuje se kako su djeca mlađe predškolske dobi u većoj mjeri usmjerena na prikaz glavnog lika, dok su djeca starije predškolske dobi više likovno prikazavala sporedne likove iz priče. Djeca starijeg predškolskog uzrasta su svoje radove upotpunila bojom.

Hipoteza H-4 tvrdi da će djeca starijeg predškolskog uzrasta u likovnom izrazu nastojati svoj rad nadograditi okruženjem oko prikazanih likova iz pročitane priče. Hipoteza je djelomično potvrđena jer iako je usmjerena na radove djece starijeg uzrasta, motivi okruženja se pojavljuju i u radovima djece mlađeg predškolskog uzrasta na slici br.1 i 9. Također je hipoteza djelomično potvrđena jer motivi okruženja nisu prisutni u svim radovima djece starijeg predškolskog uzrasta što je vidljivo na slikama br.13,14,16,20,21,22,23 i 24. Prikaz okruženja vidljiv je u motivima neba,šume i grmlja. Pretpostavka je da su djeca crtala motive okruženja iz priče kako bi obogatila svoje likovne radove.

Osim postavljenih hipoteza,uočila sam da su djeca mlađe predškolske dobi bila više usmjerena na slušanje priče i njenih detalja što je u radovima rezultiralo većoj prisutnosti motiva glavnog lika za razliku od radova djece starije dobi. Iako djeca starije predškolske dobi imaju veću sposobnost pamćenja spomenutih motiva iz priče te njihovo predočavanje,u radovima su se usmjerili na prikaz sporednih likova zbog njihove jednostavnosti što je rezultiralo preslikavanjem motiva. Tijekom provođenja istraživanja sam morala kroz razgovor s djecom mlađe predškolske dobi doznati što su likovno predočili s obzirom da su u fazi šaranja te radovi nisu u potpunosti razumljivi.

Kroz analizirane radove uviđa se da su djeca mlađe i starije vrtičke skupine sposobna simbolički ili perceptivno ilustrirati likove iz priče na osnovu pročitanoog teksta.

10. ZAKLJUČAK

Ilustracija u slikovnicama ima veliki značaj za dječji razvoj. Promatranjem ilustracija i njihovim tumačenjem i razumijevanjem, djeca razvijaju vlastite sposobnosti pamćenja i primjećivanja likovnih detalja. Ilustracija ima veliku umjetničku i književnu važnost. Ona predstavlja početak razvoja pismenosti kod djece te pridonosi razvoju dječjeg stvaralaštva. Dijete korištenjem ilustracija aktivira svoja osjetila, pamćenje, emocije i motoriku kako bi spoznalo stvarnost.

Ovo istraživanje provedeno je svrhu upoznavanja i približavanja likovnom izrazu djece korištenjem ilustracija iz književnih sadržaja. Istraživanje je utvrdilo teorijska polazišta ilustracije te pomoglo u tumačenju dječjih radova potaknutih korištenjem ilustriranih sadržaja. Rezultati istraživanja pokazali su da su djeca starije predškolske dobi usmjerena na perceptivni prikaz likova iz priče, te da su djeca mlađe predškolske dobi usmjerena na simbolični prikaz likova iz priče. Prema analiziranim radovima, može se utvrditi kako djeca u likovnom izrazu prednost daju glavnim likovima u odnosu na sporedne likove priče. Kako je istraživanje uključivalo čitanje slikovnice bez vizualnih poticaja, to je rezultiralo nadogradnjom dječjih radova motivima iz mašte.

Na osnovu ovog istraživanja mogu potvrditi kako korištenje književnih sadržaja bez vizualnog poticaja, utječe na razvoj psihofizičkih funkcija djece. Djeca predškolske dobi su sposobna kroz likovni izraz, vizualno prikazati likove na osnovu pročitanoog teksta. Istraživanjem su nastali brojni kvalitetni radovi što govori da je ovakav način rada vrlo primjenjiv u radu s djecom mlađe i starije predškolske dobi. Iako su djeca okružena brojnim bogato ilustriranim slikovnicama, važno je primjenjivati i ovakav pristup rada s djecom, jer se smanjuje pojava šablonskog prikaza u njihovim likovnim radovima, te se potiče razvoj mašte i kreativnosti.

11. LITERATURA

1. Balić Šimrak, A.,Narančić Kovač,S.(2012). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. Dijete, vrtić, obitelj, Vol.17 No.66
2. Belamarić, D. (1986), Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga
3. Bodulić, V. (1982), Umjetnički i dječji crtež. Zagreb: Školska knjiga
4. Crnković,M.,Težak,D.(2002).Povijest hrvatske dječje književnosti. Fluminensia: časopis za filološka istraživanja, Vol.14 No.1
5. Hlevnjak,B.,(2000).Kakva je to knjiga slikovnica? U: Javor,R., Kakva je to knjiga slikovnica.Zagreb :Knjižnice grada Zagreba
6. Male,A.(2007).Illustration:a Theoretical and Contextual Perspective. Lausanne: AVA
7. Martinović,I.Stričević,I.(2011).Slikovnica:prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. Liberalium, IV,No.1
8. Pompe, N.(2014). Dječja ilustracija, Diplomski rad, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

12.PRILOZI

1. Priča „Grubzon“
2. Priprema za provođenje istraživanja

GRUBZON

Kroz duboku šumsku tminu miš jedan u šetnju krene.

Dopadne odmah se lije, čim vide ga oči njene.

"Mišiću smeđi, kamo si pošao

Zar ne bi na ručak u jazbinu moju došao? "

"Ljubazno od tebe Lijo, no baš mi je žao -

Mene je Grubzon na ručak već zvao. "

"Grubzon? Što je Grubzon? "

"Grubzon! Zar nije poznat ti on?

"Strašne on ima kljove, na šapama kandže i malje,

Zubi strašni se vide, kad otvori strašne ralje. "

"A gdje ćeš se susresti s njime? "

"Tu, na ovom kamenjaru ,

A omiljena mu je hrana pržena lija na žaru. "

"Lija na žaru! Kidam! " – lisica reče.

"Mišiću, zbogom" i hitno uteče.

"Blesava lija! Zar ne zna ona

Da ne postoji nešto poput Grubzona? "

Kroz mračnu šumu miš dalje krene.

Dopadne odmah se sovi, čim vide ga oči njene.

"Mišiću smeđi, kuda si pošao? "

"Zar ne bi na stablo na čaj mi došao. "

"Strašno si dobra, Sovo, no baš mi je žao –

Mene je Grubzon na čaj već pozvao. "

"Grubzon? Što je Grubzon? "

"Grubzon. Zar nije poznat ti on?"

"Koljena su mu kvrgava, iskrivljene nožne prste širi,

A otrovni neki prišt na vrh nosa mu viri. "

"A gdje ćeš se susresti s njime? "

"Ovdje, na ovom potoku blagom

A omiljena mu je hrana upravo sova sa šlagom. "

"Sova sa šlagom? Huu, to me smeta!

Mišiću zbogom, " Sova odlepete.

"Blesava Sova! Zar ne zna ona

Da ne postoji nešto poput Grubzona? "

Kroz mračnu šumu miš dalje krene.

Dopadne odmah se zmiji, čim vide ga oči njene.

"Mišiću smeđi, kuda si pošao?"

Zar ne bi u duplju na gozbu mi došao? "

"Čarobno dobra si zmijo, no baš mi je žao –

Mene je Grubzon na gozbu pozvao. "

"Grubzon? Što je Grubzon? "

"Grubzon. Zar nije poznat ti on? "

"Narančaste su mu oči, jezičina mu je crna ;
Na leđima mu sve ljubičast trn do trna. "

"A gdje ćeš se susresti s njime? "

"Kraj jezera ovog, tu najviše mu prija,
Njegova omiljena hrana – smučkana je zmija. "

" Smučkana zmija! Ne čekam duže!

Mišiću, zbogom, " i zmija otpuže.

"Blesava zmija! Zar ne zna ona
Da ne postoji nešto poput Grubzona... "

"...Aaaa! "

"Pa kakav to stvor je s kandžama i maljama

I strašnim zubima u strašnim raljama?

Koljena mu kvrgava, nožne prste širi

A otrovni prišt vrh nosa mu viri.

Narančaste su mu oči, jezičina mu crna ;

Na leđima mu ljubičast sve trn do trna. "

"O, pomoć! To je on!

To je strašni Grubzon! "

"Moja omiljena hrana" –smije se Grubzon od uha do uha.

"Ukusan bit ćeš na komadu kruha! "

"Ukusan? " -reče miš. "Tako me ne zovi!

Jer od mene jeza sve u šumi lovi.

Pođi za mnom i vidjet ćeš sada,

Kakav strah od mene vlada. "

"U redu, " Grubzon će. U smijeh prasnu zatim.

"Ti kreni naprijed - ja te pratim. "

Išli su dugo kadli Grubzon stane,

"Čujem neko siktanje u lišću sa strane! "

"To je zmija", reče miš. "O, Zmijo, bok! "

Zmija pogleda Grubzona i doživi šok.

"O ,bijedna ja! " -reče, "Mišiću,zbogom, "

I otpuže u duplju pred mišjom nogom.

"Vidiš? " – miš reče. "Što sam ti rekao. "

"Zadivljen sam! " -Grubzon je dočekao.

Išli su i dalje, kadli Grubzon stane,

"Čujem neko hukanje tu naprijed sa grane. "

"To je Sova, " – reče miš. "O, Sovo, bok! "

Sova pogleda Grubzona i doživi šok.

"Jadna ja! " –reče , "Zbogom,poslovi zovu, "

I krila kući ponesu sovu.

"Vidiš? " – miš reče. "Što sam ti rekao. "

"Zapanjujuće! " -Grubzon je dočekao.

Još malo pođu, kadli Grubzon stane,

" Čujem zvuk šapa kraj staze, sa strane! "

"To je Lija, " –reče miš. "O, Lijo, bok! "

Lisica pogleda Grubzona i doživi šok.

"Upomoć! " – reče , "Zbogom, šape mi se tresu, "

I u jazbinu njenu hitre noge je odnesu.

"Pa, Grubzone, " – reče miš. "Jasno sad to je?

Koliko samo svi mene se boje!

Želudac već mi strašno zavija

Grubzon na komade - to mi najviše prija! "

"Grubzon na komade! " –Grubzon reče,

I poput vjetra hitro uteče.

U šumi je tamnoj zavladao mir.

Na kamenu mišić sjedi i gricka žir.

